

יעקב פלדמן

יישום שיטת OPTION בחינוך הרגיל

במאמרי הקודם¹ הצגתי את שיטת OPTION ואת יישומה לגבי הילדים האוטיסטים. הראתי ששיטה זו בנויה על כך שהברירה (Option) צריכה להיות נתונה בידי הילד, ולא בידי העולם הסובב אותו. הצבעתי על כך שאנחנו, בני תרבות המערב, מוכנים לקבל כך בני שבטים "פראיים", ומאפשרים להם להתפשט ערומים, ובאותה מידה עלינו לנהוג כלפי אנשים מוגבלים - כך טוב להם, זוהי יכולתם וזהו רצונם.

האם נכון הדבר גם כלפי ילדים רגילים? האם גם להם עלינו לתת את תופש הבחירה, ולאפשר להם להתנהג וללמוד כרצונם? האם רשאים אנו להרשות לעצמנו להתנהג כך כלפיהם?

הנחת שיטת OPTION הבסיסית היא כי לכל אדם יש מבט ייחודי על הסובב אותו, בין אם הוא מבוגר ובין אם הוא צעיר או קטן. ההבדל בין יחסינו לגילים השונים הוא רק בטכניקה - בשפה ובמונחים. אצלנו, המבוגרים, העולם ניבט דרך מסננת של מערכת אסוסיאציות, מראות וערכים שכבר סיגלנו לעצמנו בעבר, אנחנו וסביבתנו. והראייה לכך, שהשיפוט של המבוגרים שבתוכנו משתנה ממקום למקום, מסביבה תרבותית אחת למשניה, וגם מגיל לגיל - לפעמים מיום ליום.

ניקח כדוגמא את ההבדל בין שני ילדים שכועסים זה על זה משום שאיזושהי רכילות דלפה מאחד מהם על חברו, ובין אותו מצב אצל מבוגרים. המבוגר עשוי לסלוח לחברו, כיון שברבות השנים הוא כבר קנה לו אותו כחבר, ומשיקולים תועלתיים שלעתיד, או הכרת החבר היטב מהעבר הוא מוכן לעבור על המאורע האחרון לסדר היום. ילדים אינם מצויידיים באותה ראייה למרחוק, הן לעבר והן לעתיד, ועל כן הם מתנהגים כפי שהם מתנהגים.

¹ הטיפול בילד האוטיסט, על-פי גישת OPTION - טללי אורות ג', עמ' 130-132.

כשאנו באים לחנך ילדים, עלינו להשתמש בכלים שלהם, ולא בכלים שלנו. על כך כבר הורנו החכם מכל אדם "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כו, ו). אין חשש שכך הוא ישאר לעולמי עד, עם כליו הילדותיים ה"לא מפותחים". הובטח לנו "גם כי יזקין לא יסור ממנה" (שם).

אינני מתכוון שהמבוגר יקבל את נקודת השפיטה ורמתה של הילד, ויפטיר בוותרנות "צריך לקבל את תפיסתו של הילד על זובשה ועל עוקצה, הטוב עם הרע". הרי בעצם אמירה זו הפכתי את החינוך ליוצא מנקודת מבטו ושפיטתו של המבוגר. מי אמר לך שתפיסה זו היא רעה, ושיש בה משהו מן העוקץ?

תאמר, הרי אותו ילד עשוי להגיע ביום מן הימים למסקנה שאותו מעשה שהוא עשה עכשיו בילדותו הוא רע. נכון! אבל שיטתנו מדברת על התייחסות לאדם באשר הוא, בכלים שבהם הוא ניהון כאן ועכשיו. זוהי למעשה התפיסה היהודית, שאם לא כן אין מקום למושג התשובה. התשובה מכירה בעובדה שמה שהיה יכול גם להשתנות. כיוון ששינוי הוא דבר אפשרי, הרי שאין לבטל מכל וכל מצב קיים עכשיו.

אותה גישה נמצא גם במקום אחר בחז"ל, בבראשית רבה פר' נג:
 "באשר הוא שם" - אמר רבי סימון: קפצו מלאכי השרת לקטרגו, אמרו לפניו: ריבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר? אמר להם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להם: איני דן את האדם אלא בשעתו".

ההסתכלות על הילד היא לפי תפיסתו וכוחו בהווה. אנו היינו רוצים שהוא יהיה זה שיראה את הדברים שאליהם אנו מחנכים אותו כטובים ורצויים, בבחינת "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". איננו מסתפקים בתוצאה, שהכפוי יעשה את שכופין עליו, אלא שיאמר בפה מלא "רוצה אני", ואז יעשה את ה"כפוי" עליו.

האם פירושו של דבר, למשל, שעלי להתייחס בסלחנות למי שאימץ לעצמו את האידיאה "מותר לי לקחת ממי שיש לו ולהעביר זאת למי שאין לו" (ולפעמים זה שאין לו הוא הוא עצמו)? במקרה זה אני עלול להיות הסובל, וגם

את רצונותי צריך לכבוד, ועל כן לצורך "כיבוי שריפה" אמנע מאדם כזה להתהלך חופשי בשכונתי, בעירי, במדינת, ולשם כך אסגור אותו מאחורי סורג ובריה יחד עם אנשים אחרים כמותו. אבל זוהי פעולת מניעה בלבד, לא פעולת חינוך. איננו עוסקים בחינוך ב"השמדת האוייב", אלא, במתן אפשרות להחדיר למוחו ולליבו של המתחנך מה טוב עבורו.

כך, למשל, אם נרצה לחנך ילד להתעורר מוקדם בבוקר, ולקום לתפילה. דרך אחת היא לשפוך על ראשו דלי מים. התוצאה תהיה מיידית - הילד יקום לתפילה. אבל האם הוא עשה זאת מכיון שלדעתו הדבר טוב ורצוי? אם זוהי התוצאה שנרצה להשיג, עלינו ללכת בדרכים אחרות.

הדרכים האחרות, עלולות להיות ארוכות יותר, ובמשך הדרך הארוכה נמצא שהתוצאות אינן מתגלות ואינן מתבצעות. אבל דרכים אלו הן יסודיות יותר ושיטתיות יותר.

אנחנו עוסקים בהפנמתם של ערכים - על הפסוק "אל תוכיח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך" (משלי ט, ח) אמר הרמ"מ מקוצק: כשאתה מוכיח, אל תוכיח כאילו היה האדם שלפניך לץ, אלא הוכח אותו כחכם, ואמור לו: **כחכם** שכמוך יעשה כך?!

אחת הדרכים להעברת מסרים ולהפנמה, היא החיקוי. אולם אין פירושו של דבר שהמורה צריך להציג ולהתחפש בפני הילד, ולהראות לו מה לדעתו של המורה טוב שיעשה הנער. המורה צריך להתנהג באופן אישי כפי שהוא חושב לנכון עבור עצמו, לגלות ולהציג את הטוב שלו. מכך ילמד הילד שגם הוא צריך לגלות ולבצע ולפתח את הטוב שלו.

את המוטיבציה לכך יוצרים ע"י אוירה נעימה, לימוד שהוא חוויה, מתן ביטחון עצמי לילד ופיתוח סקרנותו. מבחינות רבות דומה המורה למיילדת - לפני המיילדת יש יולדת ועובר שיש להם דרך משלהם, צריך רק לסייע בידם להוציא את רצונם - הרצון שלהם - מהכוח אל הפועל. המטרה איננה ביצוע רצונה של המיילדת, הוצאת שאיפותיה שלה לפועל. היא איננה ממלאת קנקנים בחומר שלה. כך גם המורה, התלמיד בא לפניו עם מערכת כלים משלו, וכל שעלינו לעשות הוא לסייע לו להוציא את כשרונותיו ויכולתו מן הכח אל הפועל.